

DEN NORDISKA MODELLEN PÅ 6 MINUTER!

Ett mirakel?

Gång på gång ser vi att Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige toppar listorna över världens bästa länder att bo i.

Många av oss ser det som en självklarhet. Men det är det ju inte. Det är resultatet av att vi har ordnat våra samhällen så som vi gjort. Alltså av det vi kallar den nordiska modellen.

Men oro i världen gör framtiden osäker. Mer handel, invandring och teknik skapar nya möjligheter – och nya problem. Mycket att vinna, men också mycket att förlora. Och när det är mycket som står på spel krävs en extra insats.

Men vad är egentligen den nordiska modellen? Hur fungerar den? Är den verkligen ett mirakel, och för alla? Om det behövs en insats kan det här vara en bra utgångspunkt.

Är du redo?

Framsidan av engelska
The Economist,
2 februari 2013.

1. Vad måste till?

För de flesta av oss är det viktigaste att ha fast jobb, pengar att leva av, en bra plats att bo på, en bra närmiljö, utbildning, god hälsa, familj och vänner. Ett tryggt land.

Då måste samhället bidra till:

- **Att de flesta har jobb**
 - Arbetet ger oss pengar men måste också göras för att producera allt som vi behöver.
- **Att vi är effektiva**
 - Slöseri och gammaldags metoder betyder sämre välfärd och lägre lön.
- **Att vi har jämställdhet och visar respekt**
 - Eftersom det är fel att diskriminera.
- **Att vi jämnar ut inkomster**
 - För att det är rättvist. Och skapar välstånd.

Ett sådant samhälle uppstår inte av sig självt. Samhället är ju det vi gör, tillsammans.

*– Politikernas uppgift
är att bygga dansgolv
där människor kan
dansa sina liv.*

**Tage Erlander, Sveriges
statsminister 1946-1969**

FOTO: COLLOURBOX.COM

2. Har Norden verkligen lyckats så bra?

Ja, faktiskt. I Norden har vi nu decennium efter decennium lyckats öka inkomsterna, fått fler i arbete, gjort det enklare att jobba under småbarnsåren och reducerat fattigdomen.

Bättre än förr, men också bättre än andra.

Norden skiljer ut sig på flera sätt och en jämförelse med andra länder, också USA, visar i stort att:

- **Vi har lättare att hitta jobb, och har det bättre när vi är på jobbet**
 - Lika många eller fler arbetar eller studerar här. De lägsta lönerna är låga, men ändå mycket högre än i USA och Storbritannien.
- **Vi är mer effektiva**
 - Det här förvånar många i utlandet.
- **Vi är mer jämställda.**
 - Fler kvinnor lönearbetar. Bra föräldradedighet. Många förskolor.
- **Vi är mycket bättre på att jämna ut inkomster**
 - Få är väldigt fattiga. De rikaste är inte lika superrika.

– Världen skulle vara tryggare och mer framgångsrik om fler länder var de som de nordiska.

Barack Hussein Obama,
Vita huset, 13 maj 2016

3. Men hur lyckas vi med det här?

Större tillit

- Till varandra, till politikerna, till stat och kommun och till fackföreningarna.
- Tillit är effektivt för alla. Färre avtal och mer slimmad byråkrati.
- Då vågar vi komma med idéer på jobbet – och sätta igång.

Mer samarbete

- Vi har närmare samarbete mellan chefer och medarbetare.
- Och mellan politiker och arbetsmarknadens organisationer.
- Det gör att vi löser problemen när de uppstår och det mesta går smidigare.

Öppenhet mot världen

- Vi har mycket kontakt med utlandet – via nätet, handel, flytt och resor.
- Vi gillar ny teknik.

Förstår att "det är smart att dela"

- Alla – även de som har mest pengar – har det bättre och tryggare om det råder mindre fattigdom, oro och sociala problem.
- Även företagen blir vinnare när vi satsar på kompetens för alla. Då får de fler duktiga medarbetare och tjänar mer pengar.

Utbildning och jobb

- Det vanliga – normen – i hela Norden är att studera eller jobba om man kan. För sin egen skull, för familjens och för samhällets. Och för framtiden.

På så sätt lyfter vi oss själva i vardagen. Tillit föder tillit.

Och låt oss applådera de chefer som är seriösa, ser framåt och tänker på lärande och samarbete. De är många, och den nordiska modellen behöver dem.

4. De här värdeorden kan inte förklara allt!

Förvånansvärt mycket. Men sedan har vi ju förstås också motorn som driver alltihop.

Den nordiska modellens tre grundpelare:

Detta är motorn: Grundpelarna som omvandlar värdeorden till konkreta resultat. Och faller en av grundpelarna faller alla ... som en stol med tre ben.

5. Det låter ju bra, men hur fungerar det?

Grundpelarna samverkar! Det här är ju trots allt Norden.

Mycket handlar om fortsatt kompetensutveckling. Vi har kommit in i en positiv spiral. Det här är lite knepigt, men om du följer pilarna i figuren:

1. Organisationerna i *arbetslivet* pressar upp de låga lönerna. Och de avtalar lagom stora löneökningar per år – inte större än företagen klarar.
2. Utjämningen gör att politikerna, alltså *styrningen*, lättare kan hålla ordning på statens pengar och skapa fler jobb.
3. Fler i arbete ger oss de resurser som betalar *välfärden*. Samtidigt gör välfärden nordiska arbetstagare effektiva, genom att skapa god hälsa och utbildning.
4. Tillbaka till *arbetslivet*: Med mer effektiva medarbetare klarar företagen att betala de högre lönerna – men bara om de hela tiden moderniserar sig.

I Norden deltar fackföreningarna i samtalen om modernisering, även när det betyder färre anställda. Skälet er att det oftare finns andra jobb att få, att vi har sociala system och eftersom fackens representanter, de förtroendevalda, är med och bestämmer hur det ska gå till.

Resultatet: Moderna företag, jobb med god lön och goda arbetsvillkor, och fler som kan och klarar mer. Bättre liv för de flesta. Inte illa.

1950-talet

FOTO: TELEMUSEET

2010-talet

FOTO: COLLOURBOX.COM

6. Ursäkta, kan jag få en syl i vädret här?

När det är så lätt att få bidrag bryr sig ingen om att jobba!

Fast innan du kan få a-kassa eller sjukpenning måste du ha jobbat, och ersättningen blir högre ju mer du har tjänat. Så det är hur som helst smart att jobba om man kan.

De höga skatterna äter upp det mesta av lönen.

Nej. I synnerhet om du har låg eller medelhög lön behåller du det mesta själv. Och tänk på allt du får för skattepengarna: gratis skola och sjukhusvård, pension, billigare transporter, polis och försvar. Det låter väl som en rätt bra deal?

Det här är rena kommunismen!

Inte alls. Det här är socialdemokratisk politik med folkstyre, samarbete och öppna marknader, otroligt långt från Lenin och Stalin. Men också väldigt långt från den brutala kapitalism som Thatcher och Reagan införde i England och USA på 1980-talet.

Vi surfar på utlandet!

Ja, det stämmer rätt bra. Vi får massor av produkter, teknik och idéer utifrån, från flygplan till Google och Nelson Mandela. Men så bidrar vi själva också – med grön energi, Bang & Olufsen, Lego, fisk, Björk, Linux, Skype och Spotify!

Josef Stalin. Ledare för Sovjetunionens kommunistparti 1922-1953.

Margaret Thatcher. Statsminister i Storbritannien 1979-1990.

7. Det här är pinsamt skönmålande

Eh, jo, du har rätt.

Det finns en hel del som inte är bra i Norden, till exempel:

- Välfärden är på det hela taget god, men det finns för stora skillnader.
- Vi är inte fullt så bra på jämställdhet som vi tror.

Några saker har till och med gått åt fel håll:

- Det har blivit svårare för unga att få fast jobb. Dyrare att köpa första bostaden.
- Social dumpning har blivit vanligare på arbetsmarknaden.
- Chefer och finansfolk får mycket mer, medan många har lite. Alltså ökar klyftorna.

Och vi har problem att hantera de stora trenderna och alla deras för- och nackdelar:

- Ständigt ny teknik, som digitalisering, robotar och artificiell intelligens.
- Globaliseringen gör landsgränserna mindre viktiga. Centralisering till städerna.
- Fler invandrare, både som arbetstagare och som flyktingar.

Och även vi har ansvar för det största problemet av alla: att planeten blir varmare.

FOTO: TRI D. NGUYEN

8. Oj, det var mycket. Vad ska vi göra?

Det få bli nästa "6 minuter"! Men ok, ett förslag.

Glöm inte de enorma resurser vi har byggt upp i Norden. Miljarder i pengar och maskiner, visst, men framför allt kompetensen, tekniken och tilliten.

Och möjligheterna det ger, som ännu bättre skolor, bussar och järnvägar, eller gröna företag.

Men då måste vi ju använda de här enorma resurserna på rätt sätt:

- **Stå upp för idealen.** De är under press. Vi måste slå vakt om Norden som ett jämlikt samhälle, men också om tryggheten, demokratin och respekten för andra.
- **Bli bättre på klassisk socialdemokrati.** Att skaffa alla anständigt arbete, skola och bostad. Göra vårt för klimatet. Invandrare måste snabbt komma i utbildning och arbete.
- **Nya åtgärder.** Förstå ny teknik och nya medier. Underhålla och utveckla grundpelarna i den nordiska modellen. Se till att facklig anslutning är normen.

Och arbeta politiskt för att uppnå detta. Ett samhälle där vi håller ihop, inte splittras.

FOTO: HELGE MIKALSEN/VG

Islänningar demonstrerar för nyval utanför Alltinget i april 2016.

9. Och jag? Vad ska jag göra?

Du göra?

Det måste ju vara upp till dig. Litet eller stort. På nätet, i skolan eller på jobbet, i ett politiskt parti eller i familjen, men tillsammans med någon.

Oavsett om du bor i Köpenhamn eller Thisted, Lahtis eller Uleåborg, Reykjavik eller Akureyri, Oslo, Tromsø, Malmö eller Mora.

Diskutera fram nya lösningar på människors vardagsproblem. Till exempel: Vad tycker du att man ska göra i praktiken för att unga ska få fast jobb?

För vi får inte vara naiva! Den nordiska modellen är inte av gud given.

Miraklet handlar om politik. Tillsammans.

VI BYGGER NORDEN

WWW.SAMAK.INFO

"Den nordiska modellen på 6 minuter!" kan laddas ner från www.samak.info. Texten har skrivits av SAMAKs generalsekreterare Jan-Erik Støstad och bygger på det nordiska forskningsprojektet NordMod2030. Tack till kollegor, vänner och familj. #NordMod6min

Den danska, finska, isländska, norska och svenska modellen är varianter av den nordiska modellen.

SAMAK är ett samarbete mellan de socialdemokratiska partierna och fackförbunden (LO) i Norden.

Bilden på förstasidan föreställer Gustav Vigelands "Livets hjul" (Jean-Pierre Calbéra, flickr.com).

Design: Robert Mehmet Mulleng Sezer, LO Media

Tryckt på: 140 g, Multioffset

© SAMAK 2017

SAMAK